

ΠΡΟΣΩΠΟ

Στέφανος Δάνδολος
«Η μόνη απόδειξη
ότι ζήσαμε είναι η αγάπη
που δώσαμε και πήραμε»

ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΤΕΠΥ ΚΟΥΡΕΛΛΟΥ

Το καλοκαίρι του 1920 καταφθάνει στη Χίο η Κυβέλη Αδριανού, η μεγάλη δόξα του ελληνικού θεάτρου. Γενικός διοικητής του νησιού είναι ένας γοητευτικός νεαρός, ονόματι Γεώργιος Παπανδρέου. Εκείνη είναι παντρεμένη. Το ίδιο κι αυτός. Η εμβληματική πρωταγωνίστρια και ο πολιτικός που θα αναδειχθεί τρεις φορές πρωθυπουργός της Ελλάδας ζουν για χρόνια έναν θυελλώδη παράνομο έρωτα, ώσπου ενώνονται με τα δεσμά του γάμου και γίνονται ένα από τα μυθικά ζευγάρια του 20ού αιώνα.

Το βιβλίο του Στέφανου Δάνδολου «Φλόγα και Άνεμος» [εκδόσεις Ψυχογιός] είναι η τοιχογραφία μιας ολόκληρης εποχής. Μέσα από ανέκδοτες επιστολές, αρχαιακό υλικό και μαρτυρίες, ο Στέφανος Δάνδολος φέρνει στο φως τη ζωή της θρυλικής Κυβέλης και την ταραχώδη σχέση της με τον Γεώργιο Παπανδρέου και ζωντανεύει αθέατες πτυχές του θεάτρου και της πολιτικής.

Τι σας οδήγησε στο να καταπιναστέτε με την ιστορία των Κυβέλη-Παπανδρέου;

Κατ' αρχάς το γεγονός ότι δεν είχε γραφτεί ποτέ ένα μυθιστόρημα για τη ζωή της υπέροχης αυτής ηθοποιού, που σιμάδεψε μια ολόκληρη εποχή. Επίσης, ήθελα να βυθιστώ ξανά σε δραματικές εποχές του 20ού αιώνα και μέσα από τον έρωτα αυτών των δύο μεγάλων προσωπικοτήτων να ξεφυλλίσω στα μάτια του αναγνώστη σελίδες της ελληνικής ιστορίας. Στην πραγματικότητα, το βαθύτερο σχόλιο του βιβλίου είναι η σημασία τού να ακολουθείς τον δικό σου δρόμο σε πείσμα κάθε αντιξοότητας και δυσκολίας. Και μέσα από την οπτική αυτή διατρέχω βίαιους καιρούς, δείχνοντας πόσο ανάγκη έχουμε τελικά το συναίσθημα, την ευγένεια, τη ζεστασιά.

Είναι «η μοναδική μας πατρίδα οι άνθρωποι που αγαπήσαμε με πάθος», όπως επαναλαμβάνει η Κυβέλη στο μυθιστόρημα;

Φυσικά και είναι. Τι άλλο έχουμε. Τι άλλο μπορεί να μας κρατήσει δυνατούς. Ειδικά στις δύσκολες εποχές, όπως είναι κι αυτή που ζούμε τους τελευταίους μήνες, η σημασία τού να αναγνωρίζεις πόσο σημαντικό είναι το ότι αγάπησες και αγαπάς είναι μια αξία ανεκτίμητη. Η μόνη απόδειξη ότι ζήσαμε είναι, κατά τη γνώμη μου, η αγάπη που δώσαμε και πήραμε. Τα άλλα όλα είναι εφήμερα και αναλώσιμα.

Στο μυθιστόρημα καίριο ρόλο κρατούν οι επιστολές που αντάλασσαν μεταξύ τους Κυβέλη και Παπανδρέου. Είχατε πρόσβαση στο πραγματικό υλικό; Πόσο αληθινές είναι οι επιστολές τους;

Απόλυτα αληθινές και είναι ο λόγος που αυτό το βιβλίο φέρνει στην επιφάνεια μια διάσταση άγνωστη τόσο για την Κυβέλη όσο και για τον Παπανδρέου. Ναι, είχα απόλυτη πρόσβαση σε ανέκδοτο υλικό κι έτσι μπόρεσα να συνδέσω τη μυθιστορηματική ατμόσφαιρα του βιβλίου με ένα ντοκιμαντερίστικο ύφος που φέρνει για πρώτη φορά στο φως όλο το παρασκήνιο και τη φύση εκείνης της μοιραίας σχέσης. Και πρέπει επίσης να τονίσω ότι οι ίδιες οι επιστολές μου φάνηκαν σαν ένα ερωτικό μυθι-

28.03.2021

www.freesunday.gr

FREE TIME

33

στόρημα από μόνες τους, έχουν τέτοιο λυρισμό, και πόνο, και ποίηση, που φανερώνουν τι μεγάλο είχαν αυτοί οι άνθρωποι μέσα τους εκείνα τα δύσκολα, ανταριασμένα χρόνια.

Επιλέξατε να διηγηθείτε την ιστορία τους από τη σκοπιά της Κυβέλης. Γιατί;

Πρώτον επειδή είχα μεγαλύτερη πρόσβαση στην πλευρά της Κυβέλης, λόγω της Βαλεντίνης Ποταμιάνου, κι έτσι μπορούσα να αναπυχθώ καλύτερα και βαθύτερα. Και, δεύτερον, επειδή με γοήτευε η ιστορία αυτής της μεγάλης ηθοποιού, που σε καιρούς δύσκολους για κάθε γυναίκα άνοιξε δρόμους στο ελληνικό θέατρο και στάθηκε προπομπός σε πολλά πράγματα. Επίσης, με ενδιέφερε η λεπτή γραμμή ανάμεσα στη δόξα και στη μοναξιά. Πώς διαχειρίζεται μια σπουδαία πρωταγωνίστρια των αρχών του 20ού αιώνα την απόλυτη καταξίωση και ταυτόχρονα τις βαθύτερες ανασφάλειές της.

Τι σας γοητεύει περισσότερο όταν γράφετε για υπαρκτά πρόσωπα;

Όσον αφορά τη διαδικασία της δουλειάς, οι περιορισμοί που βάζω στον εαυτό μου. Η πειθαρχία που πρέπει να έχω, για να αποτυπώσω πειστικά τους χαρακτήρες μου. Αλλά και η σύνθεση ανάμεσα στην πραγματικότητα και την επινόηση. Διότι ένα ολοκληρωμένο ιστορικό μυθιστόρημα που πραγματεύεται αληθινές ζωές πρέπει να διανθίζεται από μυθοπλαστικές πινελιές που ταιριάζουν απόλυτα με την ιστορία. Γενικά, βρίσκω πια πολύ ενδιαφέρον σε αυτή τη φάση της καριέρας μου το να επιλέγω ένα θέμα που βασίζεται

σε πραγματικά γεγονότα και να το συνθέτω, μέσα από αυτόν τον δικό μου τρόπο, με μια μυθιστορηματική εσάνς. Είναι κάτι που το αποτόλμησα και πριν από περίπου 20 χρόνια με το «Νέρων – Εγώ, ένας θεός», δηλαδή με απασχολούσε από το πρώιμο στάδιο της συγγραφικής μου πορείας.

Αν είχατε τη δυνατότητα να γνωρίσετε έναν από τους δυο, την Κυβέλη Αδριανού ή τον Γεώργιο Παπανδρέου, ποιον θα επιλέγατε;

Ειλικρινά, δεν θα καιγόμουν να γνωρίσω κανέναν από τους δυο, όπως δεν θα καιγόμουν να γνωρίσω ούτε την Πηνελόπη Δέλτα και τον Δραγούμη. Έχοντας περάσει τόσο χρόνο μαζί τους μέσα από το γράψιμο, αισθάνομαι σαν να τους έχω γνωρίσει με κάποιον τρόπο (ειδικά την Κυβέλη και τη Δέλτα) και δεν θα ήθελα να απομυθοποιήσω τη διάσταση που έχω φτιάξει μέσα μου για κείνους. Ίσως ο μόνος ήρωας που θα ήθελα πραγματικά να γνωρίσω είναι εκείνος στον οποίο είναι αφιερωμένο το βιβλίο που γράφω αυτή την εποχή.

Γύρω από αυτή τη θυελλώδη ερωτική ιστορία σκιαγραφείται η Ελλάδα από το 1920 μέχρι τη χούντα των συνταγματαρχών. Παράλληλα γνωρίζουμε κι άλλους χαρακτήρες. Ανάμεσά τους η δισέγγονη της Κυβέλης και του Μήτσου Μυράτ, Βαλεντίνη. Μιλήστε μας για κείνη και πώς αντέδρασε διαβάζοντας το «Φλόγα και Άνεμος».

Χωρίς την υπέροχη Βαλεντίνη δεν θα είχε γραφτεί αυτό το βιβλίο όπως γράφτηκε. Τη γνώρισα χάρη στον Αλέξη Σταμάτη και την Εύα Σιμάτου που έκαναν ένα ταξίδι στη Σύρο και γνωρίζοντας ότι έ-

γραφα για την Κυβέλη μου μίλησαν για κείνην. Υπήρξε πολύ γενναιόδωρη μαζί μου, με πλούτισε με πληροφορίες και αναμνήσεις και επιπλέον υποδέχτηκε την απόφασή μου να την εντάξω στους ήρωες του βιβλίου με τρόπο εκπληκτικά ενθαρρυντικό. Πλάσε με όπως θέλεις, μου είπε. Στην ουσία, το «Φλόγα και Άνεμος» είναι ένα βιβλίο για την Κυβέλη και για τη Βαλεντίνη, για τη σχέση δύο γυναικών που έμοιαζαν πολύ μεταξύ τους. Είναι ένας άνθρωπος τρυφερός, ευγενής και πασηλασμένος από την ομορφιά εκείνης της αξέχαστης εποχής. Αισθάνομαι τυχερός που τη γνώρισα.

Τέλος, ποια πέντε βιβλία θα μας προτεινίνατε να διαβάσουμε τώρα στην καραντίνα;

«Η Κλάρα και ο ήλιος» του Καζούο Ισιγκούρο, «Όλιβ Κίτριτζ» της Ελίζαμπεθ Στράουτ, «Άγιο Αίμα» του Θεοδωρή Παπαθεοδώρου, «Ο Στόου-νερ» του Τζον Γουίλιαμς, «Θέα Ακρόπολη» της Λουκίας Δέρβη.

Γενικά, βρίσκω πια πολύ ενδιαφέρον σε αυτή τη φάση της καριέρας μου το να επιλέγω ένα θέμα που βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα και να το συνθέτω, μέσα από αυτόν τον δικό μου τρόπο, με μια μυθιστορηματική εσάνς.

ΠΡΟΣΩΠΟ